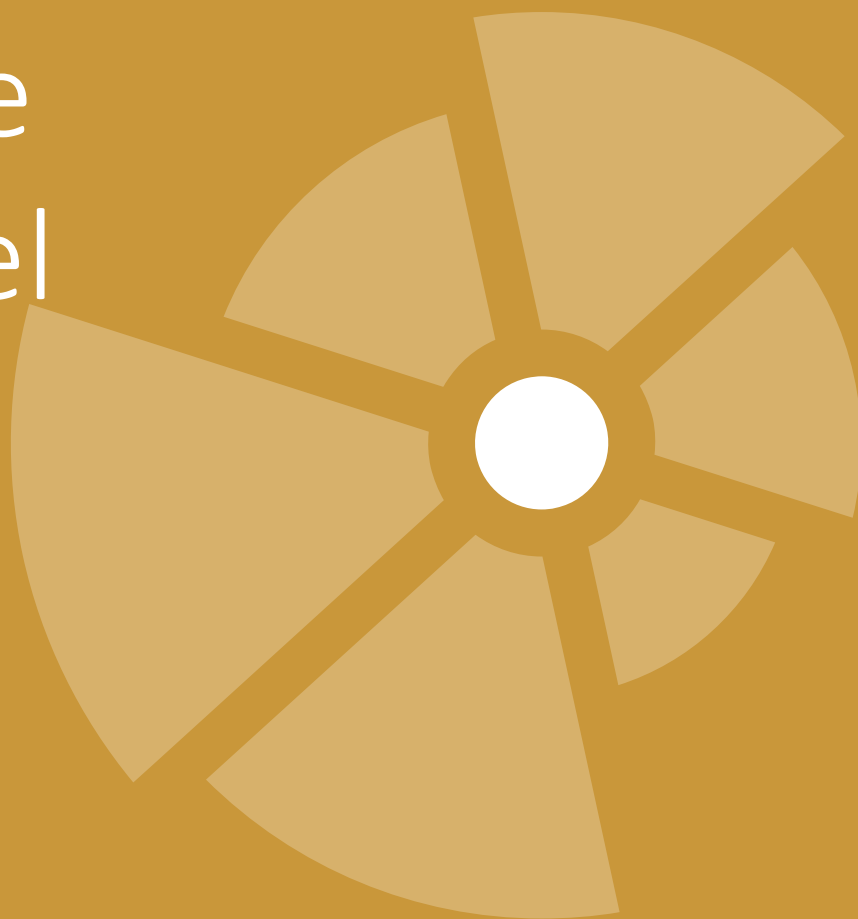

Advies over de Natuurdoelanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen, provincie Overijssel

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Overijssel heeft een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld voor het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen. De NDA moet duidelijk maken of de bestaande en geplande maatregelen voldoende zijn voor het halen van de doelen voor het in stand houden van de beschermde natuur, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Ook moet blijken of wordt voldaan aan het verbod dat de beschermde natuur niet mag verslechteren. De provincie Overijssel heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de NDA een goede basis is voor de maatregelen die in het gebiedsprogramma worden opgenomen.

In dit advies:

- De NDA laat zien dat de natuur in het gebied is aangetast door stikstofdepositie, verdroging en mogelijk een geïsoleerde ligging. Het rapport geeft nog wel te weinig informatie over de actuele oppervlakte en kwaliteit van habitats om te kunnen beoordelen hoever de natuur precies is achteruitgegaan en op welke locaties.
- De doelstellingen voor het in stand houden, verbeteren of uitbreiden van de natuur zijn niet concreet en toetsbaar. Voor de provincie zijn duidelijkere doelen wel van belang om te weten waar ze in het gebiedsprogramma op moet sturen.
- In Buurserzand zijn al veel goede maatregelen in uitvoering of uitgevoerd. De Ecologische Autoriteit vraagt aandacht voor een goede monitoring. Daaruit moet blijken in hoeverre genomen maatregelen effectief zijn. Daarmee wordt dan ook duidelijk of de waterhuishouding voldoende verbetert en of er nog aanvullende maatregelen nodig zijn.¹
- In Haaksbergerveen zijn de maatregelen nog minder goed op gang gekomen. Het is urgent vooral de hydrologische maatregelen in de randzone rond het veen spoedig uit te voeren om verdere achteruitgang van de natuur te voorkomen en herstel te bevorderen.
- Zorg daarnaast zo snel mogelijk voor bronmaatregelen voor reductie van stikstofdepositie.

Wat staat in de natuurdoelanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen?

Het gebied Buurserzand en Haaksbergerveen bestaat uit twee deelgebieden:

- Het Buurserzand in het noorden is een heidegebied op voormalig stuifzand. Er komen hier veel natte heidebegroeiingen voor met her en der Zwakgebufferde vennen², afgewisseld met Droge heide en Jeneverbesstruweel.
- Het Haaksbergerveen in het zuiden is een veenputtencomplex met goed ontwikkelde gradiënten naar het omliggende zand- en (basenrijk) leemlandschap. Door vernattingsmaatregelen in het verleden zijn de nog aanwezige, met hoogveenvegetatie begroeide veenpakketten veranderd in drijftillen. Er is een afwisseling van veenputten en dijkjes.

Voor diverse habitattypen en habitatrichtlijnsoorten in het gebied gelden uitbreidings- en verbeterdoelen.^{3,4}

Uit de NDA blijkt dat na het uitvoeren van het bestaande maatregelenpakket (verdere) verslechtering niet valt uit te sluiten en dat de instandhoudingsdoelstellingen nog niet in zicht zijn. De omgevingscondities (bijvoorbeeld

¹ De NDA gaat niet in op mogelijk aanvullende maatregelen.

² Zwakgebufferde vennen zijn matig tot zwak zuur en arm aan fosfaten en stikstof. De bodem bestaat overwegend uit zand.

³ Klik hier voor de doelen: [Buurserzand & Haaksbergerveen: Doelstelling | natura 2000](#).

⁴ Het gebied is aangewezen voor 16 habitattypen (Stuifzandheiden met struikheide, Zandverstuivingen, Zwakgebufferde vennen, Zure vennen, Vochtige heiden, Droge heiden, Jeneverbesstruwelen, Heischrale graslanden, Blauwgraslanden, Actieve hoogvenen, Herstellende hoogvenen, Pioniervegetaties met snavelbiezen, Kalkmoerassen, Oude eikenbossen, Hoogveenbossen en Vochtige alluviale bossen) en voor drie habitatrichtlijnsoorten (Gevlekte witsnuitlibel, Grote modderkruiper en Kamsalamander). Er zijn kernopgaven voor Zwakgebufferde vennen, Vochtige heiden, de Stuifzandheiden, Actieve hoogvenen en het herstellen van de randzone rond het Haaksbergerveen.

hydrologie) zijn niet duurzaam op orde en blijven onvoldoende. Voor sommige doelen onderbouwt de NDA dit op basis van beschikbare gegevens, voor andere doelen geldt dat onvoldoende informatie beschikbaar is en dat vanuit het voorzorgsprincipe de conclusie is getrokken dat de instandhoudingsdoelstellingen niet in zicht zijn.

De NDA geeft aan dat de hydrologische herstelmaatregelen voor het Haaksbergerveen nog moeten worden uitgewerkt, ook met maatregelen buiten het gebied. De NDA geeft verder aan dat de geïsoleerde ligging van het gebied een belangrijke oorzaak is van de versnippering en dat verbinding met andere gebieden moet worden nagestreefd. Er zijn intussen diverse heideverbindingen gerealiseerd. Dit is volgens de NDA echter niet voldoende. Tot slot vormt te veel stikstofdepositie een groot knelpunt. Het huidige maatregelenpakket is niet voldoende om de negatieve effecten van stikstofdepositie te voorkomen. Daarmee is geen zicht op het behalen van instandhoudingsdoelen. De NDA geeft aan dat (bron)maatregelen noodzakelijk zijn om de stikstofdepositie verder omlaag te brengen.

Wat vindt de Ecologische Autoriteit van de analyse en de conclusies?

De NDA is beknopt en geeft kort de voorgenomen en uitgevoerde maatregelen weer. Op hoofdlijnen is duidelijk welke uitwerking deze (zullen) hebben. De NDA concludeert terecht dat er knelpunten in het gebied zijn, dat verdere verslechtering van de (stikstofgevoelige) habitats en soorten niet uit te sluiten is en dat het waarschijnlijk is dat de doelen met de huidige maatregelen niet worden gehaald. Ook bevestigt de NDA de urgentie van de bestaande en aanvullende maatregelen.

Tijdens het veldbezoek bleek dat er veel kennis over het gebied en systeem bij de beheerders aanwezig is en dat maatregelen vanuit hun kennis goed onderbouwd zijn. Dit heeft echter onvoldoende een plek gekregen in de NDA. De NDA moet dan ook beter uitleggen wat de oorzaken zijn van de huidige problemen om daarmee te onderbouwen wat het maatregelenpakket is om de beschermde natuur weer te herstellen. Door het ontbreken van informatie kan bovendien niet goed worden bepaald hoe groot de opgave is voor het realiseren van alle instandhoudingsdoelen. Ook ontbreekt een volledig overzicht van (de richting voor) benodigde aanvullende maatregelen in de NDA. Verbeter de NDA daarom op de volgende punten:

- **Inzicht in ecologisch systeem.** Beoordeel of de in het beheerplan opgenomen landschapsecologische systeemanalyse (LESA) voldoende inzicht biedt in het gebied en nog actueel is. Laat deze leidend zijn bij de beschrijving van het ecosysteem van het gebied, de knelpunten die optreden en de maatregelen die daarvoor getroffen worden. Controleer of de randvoorwaarden, zoals een goede waterkwaliteit, voor een goede staat van instandhouding voor de aanwezige habitattypen nog aanwezig zijn en zo niet, formuleer dan maatregelen die de juiste condities realiseren.
- **Meetbare doelen.** Stel specifieke en meetbare doelen op voor zowel de vergroting van oppervlakte van enkele habitattypen, als voor de kwaliteitsverbetering daarvan. Gezien de achteruitgang van de natuur in het gebied zal een actief herstel hierbij aan de basis moeten staan. Geef voor de habitattypen met een doelstelling 'verbetering kwaliteit' aan wanneer deze gehaald zijn (zoals soortenrijkdom vegetatietypen, aantal karakteristieke soorten van de fauna en waarden abiotische parameters).
- **Maatregelen en conclusie beter onderbouwen.** Er ontbreekt een duidelijke koppeling tussen de LESA en de knelpunten en maatregelen. Daardoor, en vanwege de constatering dat een beoordeling van het doelbereik van de maatregelen vrijwel ontbreekt, wordt de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen in de NDA niet goed onderbouwd. Maak, refererend aan de LESA, een logische knelpuntenanalyse en betrek daar de maatregelen op. Ga hierbij ook in op maatregelen die buiten het gebied moeten worden getroffen. Geef meer aandacht aan het verwachte effect van de bestaande en aanvullende maatregelen.
- **Uitvoering en effectiviteit maatregelen.** NDA gaat beperkt in op monitoring. Het is belangrijk om tijdens en na de uitvoering van maatregelen de effectiviteit ervan te monitoren aan de hand van tevoren vastgestelde procesindicatoren, vegetatiekarteringen en monitoring van karakteristieke soorten van de habitattypen. Stuur bij als de monitoringdata daartoe aanleiding geven.

-
- **Kennisprogramma.** Er ontbreken veel gegevens over de vegetatie, fauna, abiotiek en procesindicatoren van de beschermde habitattypen in de huidige situatie. Neem deze op in een kennis- en monitoringsparagraaf. Neem hierbij, naast de al voorgenomen monitoring, ook gebiedskennis van bijvoorbeeld de beheerders mee.

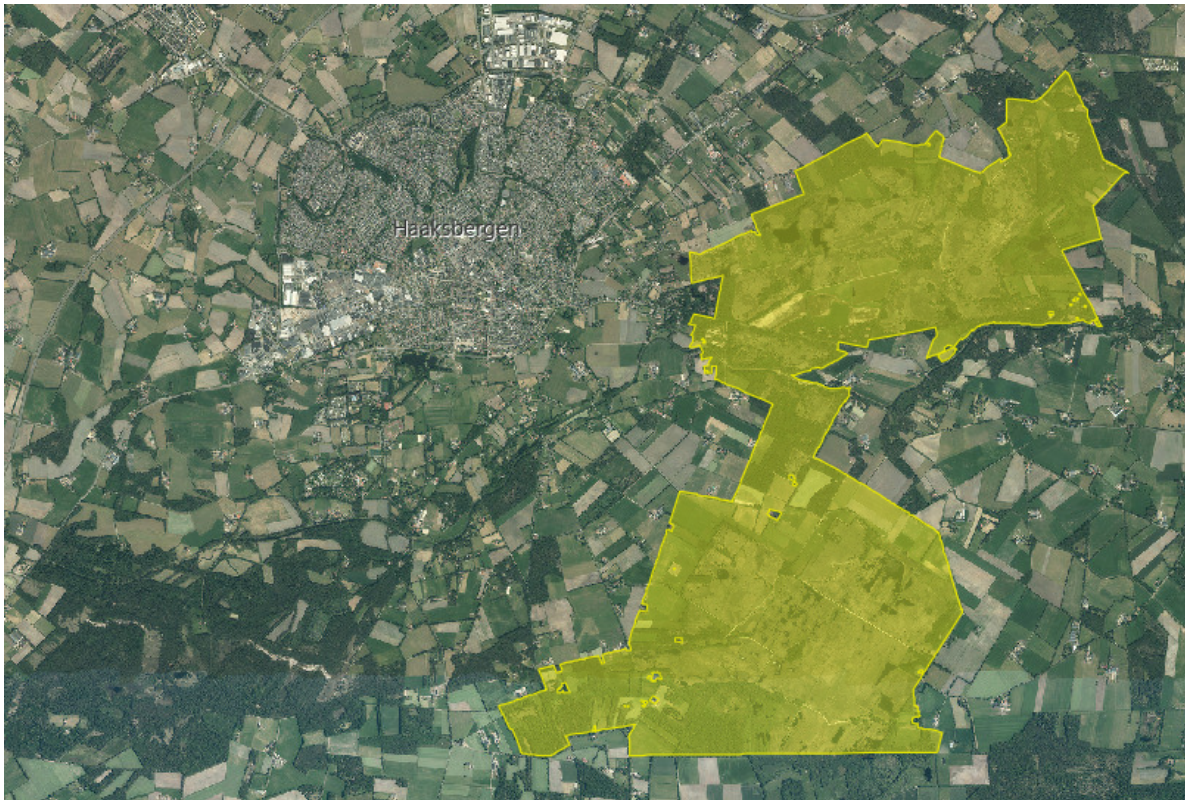
De Ecologische Autoriteit concludeert dat de natuur in Buurserzand en Haaksbergerveen is verslechterd en dat verdere verslechtering van alle habitattypen en soorten niet is uitgesloten na het uitvoeren van het huidige maatregelenpakket. Ook worden doelen voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering niet behaald. Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen als verslechtering is geconstateerd.⁵ De NDA beschrijft nauwelijks aanvullende maatregelen. Dit biedt onvoldoende aanknopingspunten om verdere verslechtering te voorkomen en de Natura 2000-doelen te behalen.

In beide deelgebieden zijn al veel maatregelen gepland. Omdat verdere verslechtering moet worden voorkomen, adviseert de Ecologische Autoriteit om deze ook zo snel mogelijk uit te voeren. Dit geldt zeker voor de maatregelen waarvan duidelijk is dat ze nodig en effectief zijn. Daarnaast zijn aanvullende bron- en systeemmaatregelen nodig. Dit vergroot de kans om de doelen te behalen. Dit geldt bijvoorbeeld voor:

- **Maatregelen uit de NDA** zowel binnen als buiten het gebied, die de gewenste hydrologische omstandigheden creëren, ook vanwege een toenemende droogte door klimaatverandering. Dit gaat vooral om:
 - Buurserzand: aanpassing van het drainageniveau van de Biesheuvelleiding, de Hagmolenbeek en het benedenstroomse uiteinde van de Paardebroekleiding. Dit kan op korte termijn zorgen voor verregaand hydrologisch herstel van de Rietschot, 't Waarecht en het Buurserveld.
 - Haaksbergerveen: herstellen van de randzone om het Haaksbergerveen. Nieuwe maatregelen zijn nodig.
- **Bronmaatregelen** die het teveel aan stikstofdepositie en de effecten daarvan in het gebied tegengaan.

Hoofdstuk 2 bevat algemene adviezen over de NDA's die zijn opgesteld voor de Overijsselse Natura 2000-gebieden. Hoofdstuk 3 bevat specifieke adviezen over de NDA van Buurserzand en hoofdstuk 4 over Haaksbergerveen. Tot slot staan in hoofdstuk 5 adviezen van de Ecologische Autoriteit voor het provinciale gebiedsprogramma.

⁵ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en deze uitspraak van het Europese Hof: C-418/04.

Figuur 1: Ligging van het Natura 2000-gebied Buurserzand (noord) en Haaksbergerveen (zuid), bron Natura2000.nl.

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat, onder meer als gevolg van intensief gebruik van land en water, emissies van stikstof en klimaatverandering. Met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het bijbehorende verbeterprogramma⁶ wil Nederland die negatieve trend keren.

In die regelgeving is ook vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een zogenoemde natuurdoelanalyse (NDA) moet worden gemaakt. Daarin moet blijken wat de actuele natuurkwaliteit is, welke knelpunten ('drukfactoren') er zijn en hoe de natuurdoelen voor dat gebied kunnen worden behaald. Een NDA biedt op zijn beurt input voor een gebiedsprogramma waarin wordt opgenomen welke maatregelen⁷ daadwerkelijk genomen zullen worden.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

De provincie Overijssel heeft de NDA over Buurserzand en Haaksbergerveen voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. De Ecologische Autoriteit toetst of in de NDA alle essentiële ecologische informatie werd betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's.⁸ In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer [5075] op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

⁶ Het [programma Stikstofreductie en Natuurverbetering](#). Dit programma geeft invulling aan de Wsn. In deze wet is vastgelegd dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten (alsnog) te realiseren.

⁷ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de [Interpretation Guide Natura 2000-beheer](#), paragraaf 2.4: 'de instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'

⁸ Zie het [Instellingsbesluit](#) van de Ecologische Autoriteit.

2. Generieke adviezen NDA's in Overijssel

De Ecologische Autoriteit heeft inmiddels meerdere adviezen uitgebracht aan de provincie Overijssel over haar NDA's. Hieruit komen algemene opmerkingen en adviezen naar voren die voor de tot nu toe beoordeelde NDA's (verder 'de NDA's') van de provincie Overijssel van toepassing zijn. In dit hoofdstuk beschrijft de Ecologische Autoriteit deze algemene adviezen en geeft zij aan met welke informatie alle NDA's van Overijssel aangepast en aangevuld moet worden. Naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit is deze informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming van de provincie Overijssel over de maatregelen om de natuurdoelen in de betreffende Natura 2000-gebieden te realiseren.

De Ecologische Autoriteit volgt in haar oordeelsvorming de 'Handreiking Natuurdoelanalyse'⁹, haar eigen advies over deze Handreiking¹⁰ en het document 'Onderbouwing beoordeling herstelmaatregelen' van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing.¹¹

2.1 Algemene opmerkingen

De Ecologische Autoriteit constateert bij de NDA's van Overijssel dat er voor essentiële informatie naar literatuur en externe documentatie wordt verwezen, zonder dat de inhoud daarvan in de NDA is samengevat. De NDA moet een volledige analyse op hoofdlijnen presenteren, die voor de lezer zelfstandig leesbaar is en waarin conclusies navolgbaar zijn, zonder daarvoor achtergronddocumenten te hoeven raadplegen. Voor meer gedetailleerde informatie kan wel verwezen worden naar bijlagen en externe documentatie.

Alleen op deze manier kan de NDA doelmatig ingezet worden in het vervolgproces richting het vaststellen van het gebiedsprogramma en dienen als (compact) naslagwerk. De NDA moet daarom een complete en actuele beschrijving geven van de ontwikkeling van habitattypen en (leefgebieden van) soorten in het Natura 2000-gebied, en de factoren die daarop van invloed zijn (landschapsecologisch systeem, drukfactoren en maatregelen). Zo wordt het 'verhaal' van het gebied duidelijk, hetgeen ook helpt in het gebiedsproces.

Daarnaast valt het op dat de NDA's wel expert judgement bevatten, maar dat dit beknopt is en het ook niet duidelijk wordt in hoeverre gebiedskennis daarbij benut is. Tijdens gesprekken van de Ecologische Autoriteit met gebiedsbeheerders blijkt dat er meer informatie beschikbaar is dan in de NDA's is terug te vinden. Maak daarom in het algemeen meer (en beter navolgbaar) gebruik van aanwezige kennis van bijvoorbeeld gebiedsbeheerders en -ecologen bij het opstellen van de NDA's. Actualiseer en kwantificeer met deze kennis de landschapsecologische systeemanalyse (LESA) en habitatanalyse, benut het bij reconstructie van de referentiesituatie, bij de knelpuntenanalyse en het benoemen van (richtingen voor) nieuwe maatregelen.

Als laatste valt in algemene zin op dat de Overijsselse NDA's alleen ingaan op stikstofgevoelige habitattypen. Echter, voor een integraal beeld van het gebied dient een NDA alle habitattypen en habitatoorten (dus ook niet-stikstofgevoelige) te behandelen, voor zover deze landschapsecologisch samenhangen. Anders is het mogelijk dat ongewenste neveneffecten van maatregelen op andere doelen niet in beeld komen.

⁹ Handreiking Natuurdoelanalyse. Bedoeld voor eerste cyclus NDA. BIJ12, juni 2022.

¹⁰ Advies over de Handreiking Natuurdoelanalyses. Ecologische Autoriteit, oktober 2022.

¹¹ Ondersteuning beoordeling herstelmaatregelen. Taakgroep Ecologische Onderbouwing, 14 december 2022.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA's aan te vullen op de volgende punten:

- Zorg ervoor dat de NDA zelfstandig leesbaar is. Maak gebruik van kaartmateriaal, tabellen, grafieken en dergelijke om conclusies te verduidelijken. Neemt bij verwijzingen naar achtergronddocumenten de conclusies en onderbouwing over in de NDA en verwijs duidelijk naar het betreffende achtergrondrapport.
- Neem, als die bestaat en ernaar verwezen wordt, een samenvatting van de LESA¹² op met verwijzingen naar achtergronddocumenten.
- Benut aanwezige gebiedskennis van terreinbeherende organisaties en andere externe partijen betrokken bij de Natura 2000-gebieden in de provincie Overijssel.
- Beschouw de effectiviteit van maatregelen voor alle habitattypen en leefgebieden van soorten waar het gebied voor is aangewezen, voor zover deze landschapsecologisch met elkaar samenhangen.

2.2 Natura 2000-doelen

In het aanwijzingsbesluit voor de Natura 2000-gebieden zijn de instandhoudingsdoelen geformuleerd in termen van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit. In de Overijsselse NDA's zijn deze doelen overgenomen uit het aanwijzingsbesluit. Daardoor ontbreken kwantitatieve en SMART¹³ geformuleerde doelen. Er is geen kwantitatieve uitwerking van de doelen naar omvang, tijd en ruimte en daardoor kan de provincie niet goed weten waar ze in het gebiedsprogramma op moet sturen. Om de doelen wel te kwantificeren en te bepalen of deze worden bereikt zijn drie ijkmomenten van belang:

- Aanmelding van het gebied¹⁴ (bij een behoudsdoelstelling).
- Huidige feitelijke situatie.
- Doelsituatie (bij een verbeter- of uitbreidingsdoelstelling).

Om te kunnen bepalen of verslechtering wordt voorkomen moet uit de NDA blijken wat op het moment van aanmelding de staat van de natuur was (en wat de huidige staat is). Dit heet de referentiesituatie. Als deze informatie niet aanwezig is, dan zal de NDA deze situatie onderbouwd moeten reconstrueren. Neem dan een (onderbouwde) inschatting op van de toen aanwezige grootte en kwaliteit van habitattypen en leefgebieden. Gebruik hiervoor historische bronnen en bijvoorbeeld kennis van (voormalige) gebiedsbeheerders, goed gedocumenteerde soortwaarnemingen voor typische soorten of gebruik een bestaande vegetatiekartering uit een nabijgelegen jaar (zonder schattingen, maar op basis van daadwerkelijk gekarteerde arealen).

Voor het tot stand brengen van duurzaam systeemherstel kunnen ook omstandigheden nodig zijn die afwijken van het moment van aanmelding, bijvoorbeeld omdat al veel verslechtering van abiotische condities had plaatsgevonden. Een goed beeld van de abiotische randvoorwaarden die nodig zijn om de doelen te halen, en hoe zich dit verhoudt tot de huidige situatie in het gebied is daarom ook essentiële informatie voor een NDA.

De NDA's van Overijssel bevatten geen informatie over (of verwijzing naar) de referentiesituatie en doen ook geen poging deze te reconstrueren.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de drie ijkmomenten in de NDA te beschrijven. Werk de instandhoudingsdoelstellingen uit naar omvang (oppervlakte/populatie), kwaliteit, plaats (waar) en tijd (wanneer). Als de situatie bij aanmelding niet beschikbaar is, moet deze worden gereconstrueerd. Geef daarbij in de NDA aan op welke informatie deze reconstructie zich baseert.

¹² Landschapsecologische Systeemanalyse.

¹³ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

¹⁴ In de praktijk is dit in Nederland vaak het moment van aanwijzing.

2.3 Systeemanalyse

Systeeminzicht is de kern van een NDA. Alleen met een goed inzicht in het (landschapsecologische) systeem is het mogelijk om de huidige situatie en de potenties die het gebied heeft voor verdere ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van habitattypen en leefgebieden te bepalen. Het is dus essentieel om vast te stellen welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te behalen.

Landschapsecologische systeemanalyse (LESA)

De NDA's van Overijssel geven geen duidelijk en navolgbaar beeld over de huidige landschapsecologische toestand van het gebied. Dat komt doordat de NDA's:

- Verwijzen naar LESA's uit beheerplannen of PAS-gebiedsanalyses van de natuurgebieden, maar geen samenvatting geven van de (belangrijkste conclusies van de) LESA.
- Niet beschrijven hoe en welke informatie uit de LESA vervolgens is benut bij het opstellen van de knelpuntenanalyse en bij het formuleren van maatregelen.
- Niet onderbouwen of de LESA's compleet en actueel zijn. Daardoor wordt niet duidelijk of inmiddels wijzigingen zijn opgetreden, bijvoorbeeld in de grondwaterstanden, waterlopen et cetera.

Analyse van de huidige situatie

Naast inzicht in de referentie- en doelsituatie is om te concluderen of de natuur verbetert of verslechtert, en gestelde doelen worden behaald, inzicht in de huidige situatie nodig. Een gedegen trendanalyse van de habitats is hierbij van grote toegevoegde waarde en soms ook essentieel. Hierin wordt beoordeeld hoe de habitattypen en (leefgebieden van) soorten zich sinds de referentiesituatie hebben ontwikkeld.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in de NDA's:

- De belangrijkste punten uit de LESA op te nemen en hoe deze informatie benut is bij het opstellen van de knelpuntenanalyse en bij het formuleren van maatregelen. Beschrijf ook of de LESA compleet en actueel is.
- Voor het bepalen van de huidige situatie een zo recent mogelijke informatie, zoals een habitattypenkaart, te gebruiken.
- De ontwikkeling (trends) van de oppervlakte en kwaliteit van habitats en leefgebieden vanaf de referentiesituatie af te zetten tegen de (nader uitgewerkte) instandhoudingsdoelstellingen.
- De potentie voor uitbreiding van de oppervlakte van de habitats binnen de begrenzing in beeld te brengen.

2.4 Drukfactoren- of knelpuntenanalyse

Hoofdstuk 4 van de NDA's geeft een overzicht van de verschillende knelpunten in het gebied met een samenvattende tabel. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar het beheerplan en de PAS-gebiedsanalyse.

Het valt op dat de drukfactor stikstofdepositie hierin uitgebreider wordt toegelicht dan andere drukfactoren. Zo wordt het (niet) functioneren van het hydrologisch systeem van de gebieden erg summier beschreven. De hydrologie kan ecologisch echter niet los gezien worden van stikstofeffecten binnen een gebied. Zo kan verdroging de effecten van stikstof in de bodem versterken door oxidatie van de bodem en kunnen planten gevoeliger worden voor verdroging door stikstofdepositie. Daarnaast blijkt, zoals hierboven al beschreven, onvoldoende hoe de informatie uit de LESA is benut bij het bepalen en analyseren van de knelpunten.

De Ecologische Autoriteit adviseert om alle relevante knelpunten in beeld te brengen en gedetailleerd te beschrijven. Ga ook in op achterliggende oorzaken van de knelpunten en relateer deze aan het verkregen systeeminzicht.

2.5 Bestaande maatregelen en verwacht effect daarvan

Hoofdstuk 5 van de Overijsselse NDA's gaat in op de geprogrammeerde herstelmaatregelen. Ze bevatten een overzichtstabel met maatregelen die aangeeft of de maatregelen wel of niet uitgevoerd zijn.

De Ecologische Autoriteit constateert dat:

- Niet duidelijk wordt hoe de maatregelen voortkomen uit de knelpuntenanalyse.
- Nog niet is gestart met uitvoering van de meeste (met name de complexe en externe) maatregelen.
- Niet duidelijk wordt of en hoe maatregelen geborgd zijn en op welke termijn geprogrammeerde maatregelen uitgevoerd worden.
- Niet blijkt wat de effectiviteit van de maatregelen is.

In de NDA is daardoor niet helder welke maatregelen relatief de meeste ecologische winst opleveren en welke maatregelen nodig zijn om de doelen te halen. Ten slotte is niet altijd te herleiden of maatregelen elkaar onderling hinderen, versterken of zelfs uitsluiten.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in de NDA's aan te geven:

- Hoe de uitvoering van maatregelen geborgd is en wie daarvoor verantwoordelijk is.
- Op welk schaalniveau een maatregel genomen wordt.
- Wat het verwachte effect van de maatregel is en wat dit betekent voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Ga ook in op robuustheid van maatregelen in het licht van klimaatverandering.

2.6 Synthese en conclusie

In de NDA's staat dat, zelfs na uitvoering van alle vastgestelde maatregelen, verslechtering van (bijna) alle geanalyseerde habitattypen, en waar van toepassing leefgebieden van soorten, niet is uit te sluiten¹⁵ en dat de instandhoudingsdoelstellingen buiten bereik zijn (eindoordeel: nee, tenzij). Dit komt omdat de gebieden onder druk staan van stikstofdepositie en een onvoldoende functionerend hydrologisch systeem. Ook na uitvoering van de genoemde maatregelen zullen ze nog steeds onder druk staan. Verschillend per gebied spelen ook andere drukfactoren, zoals invasieve exoten of recreatie.

De Ecologische Autoriteit constateert dat niet duidelijk wordt aangegeven of al verslechtering is opgetreden, terwijl hier in de NDA's wel aanleiding toe is. Dit blijkt dan bijvoorbeeld uit het expertoordeel. In een enkel geval wordt verslechtering geconstateerd, maar is dit niet voldoende onderbouwd.

De Ecologische Autoriteit constateert dat het nemen van maatregelen urgent is. Het is niet toegestaan om te wachten totdat verdere verslechtering of verstoring optreedt, voordat er maatregelen worden genomen.¹⁶ Daarom is het van groot belang een heldere conclusie te trekken over al opgetreden verslechtering en deze goed te onderbouwen.

¹⁵ Artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn is voor deze situatie relevant: "De lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben." Passende maatregelen hebben een preventieve aard en gaan verder dan de maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen. Zie ook: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/natura-2000/managing-and-protecting-natura-2000-sites_en.

¹⁶ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en deze uitspraak van het Europese Hof: C-418/04.

De Ecologische Autoriteit adviseert om:

- Onderbouwing van de eindconclusies van de NDA's aan te scherpen door de genoemde punten in voorgaande paragrafen in dit advies op te volgen, zoals het nader duiden van de vegetatietrends en de al vastgestelde maatregelen. Naast een preciezere beoordeling geeft dit ook meer aanknopingspunten voor het formuleren van effectieve, aanvullende maatregelen.
- Zo snel mogelijk te starten met het treffen van maatregelen waarvan al bekend is dat ze ecologisch gezien effectief zijn, zoals hydrologische herstelmaatregelen en bronmaatregelen (voor stikstofreductie) en waarvan de ecologische neveneffecten gering zijn.

Aanvullende maatregelen

Omdat, zoals hierboven beschreven, ook na uitvoering van alle huidige en nog geprogrammeerde maatregelen er 'restproblemen' in het gebied overblijven is het duidelijk dat aanvullende maatregelen getroffen moeten worden. De Ecologische Autoriteit constateert echter dat door het ontbreken van kwantitatieve gegevens, de exacte omvang van de restproblemen niet in beeld is. Hoofdstuk 8 "Richting nieuwe maatregelen" in de NDA's gaat te beknopt en onvoldoende concreet in op aanvullende maatregelen die voor deze restproblemen een oplossing zouden kunnen bieden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om, als in de NDA geconstateerd wordt dat doelen niet worden gehaald, verslechtering is opgetreden of niet is uit te sluiten, deze aan te vullen met (een overzicht van) richtingen voor aanvullende interne én externe maatregelen.

2.7 Kennis- en monitoringsprogramma

NDA's van de eerste cyclus moeten nadrukkelijk gezien worden als de start van een iteratief proces, waarin steeds meer informatie beschikbaar komt en steeds meer duidelijkheid komt over de te nemen maatregelen om de natuur weer gezond te maken. Het gebruik van goed onderbouwde werkhypothesen en duidelijke tussenconclusies zorgt er dan voor dat een deel van de maatregelen uit deze eerste cyclus kan worden onderbouwd en een kwantitatief beeld ontstaat van de effectiviteit van deze maatregelen. Ondanks het ontbreken van gegevens, kunnen sommige conclusies wel degelijk al getrokken worden, bijvoorbeeld omdat er hierover (wetenschappelijke en ervarings) kennis beschikbaar is of de mate van onzekerheid klein is.

Een belangrijk onderdeel van een NDA is het bieden van inzicht in gegevens- en kennishiaten. Er dienen monitoringsprogramma's gericht op verspreiding, aantallen en standplaatsfactoren opgezet te worden. Een goed beeld van de benodigde informatie, uitgesplitst naar gebiedsonderdelen, ontbreekt echter nog. Hierdoor zijn er nog veel 'losse eindjes' doordat niet is aangegeven:

- Hoe, wanneer en door wie het benodigde onderzoek wordt uitgevoerd om de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te krijgen.
- Welke concrete vervolgstappen worden ondernomen op het gebied van monitoring en evaluatie.

Schets de consequenties van het ontbreken van gegevens voor de onderbouwing van de eendoordelen in de NDA en de keuze van maatregelen. Onderbouw, bij het ontbreken van gegevens, waarom conclusies wel degelijk getrokken kunnen worden. Geef een samenvatting van de leemten in kennis en het benodigde onderzoek uit de NDA. Geef ook aan op welke manier gebiedskennis, van bijvoorbeeld beheerders, betrokken wordt als gegevens uit het veld (nog) niet beschikbaar zijn. De Ecologische Autoriteit raadt aan om de personen of organisaties die de essentiële kennis aan kunnen leveren daar voldoende ruimte (en middelen) voor te bieden. Beschrijf ook welk onderzoek of monitoring moet en kan worden ingezet om kennisleemtes op te vullen voor de volgende NDA-cyclus. Geef hierbij aan wie daarvoor verantwoordelijk is en welke planning is beoogd voor de uitvoering in elk gebied en voor de provincie als geheel. Geef aan wat op nationaal, provinciaal en gebiedsniveau wordt aangepakt.

3. Specifieke adviezen Buurserzand

Er zijn grote landschappelijke en ecologische verschillen tussen beide deelgebieden Buurserzand en Haaksbergerveen. De aard van de problemen, knelpunten en oplossingen is dan ook verschillend. Daarom is dit beschreven in twee hoofdstukken: 3 Buurserzand en 4 Haaksbergerveen.

3.1 Opgave en doelen Buurserzand

Het Buurserzand omvat het noordelijk deel van het Natura 2000-gebied Buurserzand en Haaksbergerveen. Het kenmerkt zich door een kleinschalige afwisseling van de volgende habitattypen: Stuifzandheiden met struikheide (H2310), Zandverstuivingen (H2330), Vochtige heide (H4010A), Droge heide (H4030), Jeneverbestruwelen (H5310), Heischrale graslanden (H6230), Kalkmoerassen (H7230), Oude eikenbossen (H9190), Hoogveenbos (H91D0) en Vochtige Alluviale bossen (H91E0C), met daarin enkele Zwakgebufferde vennen (H3130). Voor Stuifzanden met struikheide en Vochtige heide is er een uitbreidingsdoelstelling. Deze is echter niet gekwantificeerd en ook is er geen zoekruimte aangegeven. Zwakgebufferde vennen en Jeneverbestruwelen kennen een doelstelling tot verbetering van de kwaliteit. Voor de rest geldt een doelstelling tot behoud (oppervlakte en kwaliteit). Daarnaast komt in het Buurserzand ook de Kamsalamander (H1166) voor in een kleine geïsoleerde populatie in het noordoosten.

Habitattype of -soort	Grootte	Uitbreidingsdoelstelling	Verbeterdoelstelling
H2310 Stuifzandheiden met struikheide	30,9 ha	✓	
H2330 Zandverstuivingen	0,88 ha		
H3130 Zwakgebufferde vennen	7,15 ha		✓
H4010A Vochtige heiden	90,5 ha	✓	
H4030 Droge heiden	59,6 ha		
H5319 Jeneverbestruwelen	10,7 ha		✓
H6230 Heischrale graslanden	0,02 ha		
H7230 Kalkmoerassen	0,05 ha		
H9190 Oude eikenbossen	3,69 ha		
H91E0C Vochtige Alluviale bossen	3 ha		
H1166 Kamsalamander			

Uit de NDA komt naar voren dat er sprake is van een negatieve trend in kwaliteit voor Stuifzandheiden met struikheide (H2310), Zure vennen (H3160), Vochtige heide (H4010A), Droge heide (H4030) (zie tabel 2 uit de NDA en toelichting).

De Ecologische Autoriteit adviseert om de instandhoudingsdoelstellingen specifiek en meetbaar te maken, in lijn met paragraaf 2.2 van dit advies.

3.2 Drukfactoren en maatregelen

Stikstof

Het Buurserzand is een dekzandgebied met een dekzandlaag variërend van enkele decimeters tot vele meters. De NDA meldt dat de pH nog rond de 4,7 ligt, waaruit blijkt dat atmosferische depositie niet heeft geleid tot

(oppervlakkige) verzuring. Het bufferend vermogen van onderliggende keileempakketten helpt hieraan mee. Daarentegen heeft de depositie wel geleid tot een verschuiving in de voedingselementen (de N:P ratio is verhoogd door een doorlopende depositie van N). Vanwege de fijnmazige mozaïek van habitats in het gebied zal de KDW van het meest gevoelige type maatgevend moeten zijn: Zwakgebufferde vennen met een KDW van maximaal 571 mol N/ha/jaar. De huidige depositie ligt rond de 1500 mol/ha/jaar. Hieruit is af te leiden dat de N depositie met meer dan 60% zal moeten dalen om de natuurdoelen in het gebied te kunnen halen.

Connectiviteit en fauna

Er bestaan zorgen bij de beheerder over het verdwijnen van karakteristieke faunasoorten zoals Gentiaanblauwtje en Kommavlinder. Ook de Heidevlinder is sterk in aantal achteruit gegaan.¹⁷ De Ecologische Autoriteit constateert op grond hiervan dat sprake is van een verslechtering van de kwaliteit. De NDA vermeldt in paragraaf 'Bloemrijkdom heide' bovendien dat de hoeveelheid nectarbronnen op de heide sterk is afgenomen. Alleen langs de paden is het beter door de aanwezigheid van schelpen. Hieruit blijkt dat de voedselkwaliteit voor insecten is afgenomen.

Recente droge jaren hebben in het gebied voor grote fluctuaties van waterpeilen gezorgd, die mogelijk niet voor alle soorten binnen het terrein konden worden gevolgd. Mondelinge informatie die tijdens het veldbezoek aan de Ecologische Autoriteit werd gegeven, maakte duidelijk dat er onder de knooppieren een verschuiving tussen soorten had plaatsgevonden. Dit heeft mogelijk zijn weerslag gehad op de sterk lokaal aangepaste gentiaanblauwtjes, een vlindersoort, die bij deze mieren overwinteren.

Bij de in de NDA gepresenteerde remedie om het Buurserzand meer te verbinden met soortgelijke terreinen in de omgeving is enige voorzichtigheid geboden of dit tot het gewenste effect leidt: dispersie van soorten komt gewoonlijk voort uit een lokale hoge populatiedichtheid. Dit betekent dat eerst de kwaliteit van een gebied op orde moet zijn. Dan zal deze populatiegroei kunnen optreden. Het oplossen van de problemen binnen het gebied moet daarom voorrang hebben. Daarna heeft het pas zin om het gebied te verbinden met andere gebieden en kunnen nieuwe soorten voet aan de grond krijgen. De omvorming van de enclave Scholten biedt mogelijk wel soelaas voor potentiële populatiegroei van insecten in het heischrale grasland.

Waterhuishouding

Het Buurserzand fungeert grotendeels als infiltratiegebied met aan de randen van het gebied laagtes, die worden gevoed door kwel en/of (stagnatie van) regenwater. Uit de gebiedsanalyse blijkt dat dit zorgt voor grote variaties in hydrologische condities in het gebied van droog tot nat en van zure tot basenrijke omstandigheden. De ondergrond kent vele veen- en leemlenzen van variabele dikte die van invloed zijn op de (lokale) grondwaterstroming. Uit de gebiedsanalyse blijkt dat de belangrijkste hydrologische knelpunten voor het behoud en de uitbreiding van de verschillende grondwaterafhankelijke habitattypen zijn:

- ontwatering door watergangen in en rondom het gebied;
- ontwatering van landbouwgronden (drainage, greppels en watergangen);
- onttrekking van grondwater door industrie en voor de beregening van landbouwgewassen.

Voor gebufferde vennen en kalkmoerassen, is de kwaliteit van het toestromende grondwater van groot belang. Bij verschillende vennen stroomt naast kalkrijk grondwater, ook infiltrerend regenwater (met korte verblijftijd) toe. Door cumulatie van stikstof (verzuring bodem) en de korte verblijftijd van regenwater is de kwaliteit van het toestromende grondwater mogelijk onvoldoende.

Uit de NDA en het veldbezoek blijkt dat de maatregelen uit het inrichtingsplan voor het Buurserzand deels zijn uitgevoerd of nog in uitvoering zijn.¹⁸ De Ecologische Autoriteit onderschrijft dat de maatregelen uit het

¹⁷ Zie NDA, pagina 36.

¹⁸ De Ecologische Autoriteit heeft begrepen dat inmiddels alle maatregelen zijn uitgevoerd.

inrichtingsplan bijdragen aan het herstel van de hydrologische condities in het gebied. Monitoring van grondwaterstanden zal de precieze effectiviteit zorgvuldig moeten onderzoeken en volgen. Aanpassing van het drainageniveau van de Biesheuvelleiding, de Hagmolenbeek en het benedenstroomse uiteinde van de Paardebroekleiding kan op korte termijn zorgen voor verregaand hydrologisch herstel van de Rietschot, 't Waarecht en het Buurserveld. Wel wijst de Ecologische Autoriteit op de risico's van perioden met droogte, waarvan de kans op voorkomen door klimaatverandering zal toenemen.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de voorgenomen maatregelen zo spoedig mogelijk uit te voeren.¹⁹

3.3 Synthese en conclusie Buurserzand

De Ecologische Autoriteit onderschrijft de synthese en conclusies in de NDA. Tijdens het veldbezoek bleek dat er al langere tijd maatregelen worden genomen om de natuur in het gebied te herstellen. De Ecologische Autoriteit onderschrijft het belang en de richting van deze in de NDA ook genoemde maatregelen.

3.4 Afsluitende opmerking

Er vindt intensief beheer plaats om de gevolgen van teveel stikstofdepositie te mitigeren. De Ecologische Autoriteit wijst er wel op dat het continu uitvoeren van werkzaamheden mogelijk ook voor onrust voor de fauna zorgt. Inzetten op structurele bronmaatregelen om de stikstofdepositie drastisch te reduceren zal de noodzaak voor zoveel interne beheermaatregelen verminderen. Daarnaast wijst de Ecologische Autoriteit op het belang van een gedegen monitoring om de effectiviteit van de maatregelen te kunnen bepalen.

¹⁹ Indien dit niet al gebeurd is, zie voetnoot 18.

4. Specifieke adviezen Haaksbergerveen

4.1 Opgave en doelen Haaksbergerveen

Het Haaksbergerveen omvat het zuidelijk deel van het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen. Het is een restant van een ooit omvangrijker en grensoverschrijdend hoogveenengebied. De kern van het gebied bestaat overwegend uit Herstellend hoogveen (H7120). Lokaal is nog Actief hoogveen (H7110) aanwezig. Op andere plaatsen komen kleine oppervlaktes met Droge heiden (H4030), Vochtige heiden (H4010A), Blauwgrasland (H6410) en Hoogveenbossen (H91D0). In de tabel hieronder zijn de doelen vermeld.

Habitatype of soort	Oppervlakte ²⁰	Uitbreidingsdoelstelling	Verbeterdoelstelling
H4010A Vochtige heiden	maximaal 1 ha		
H4030 Droge heiden	maximaal 1 ha	✓	
H6410 Blauwgraslanden	maximaal 1 ha		✓
H7110A Actieve hoogvenen	2,5 ha	✓	✓
H7120 Herstellende hoogvenen	312,6 ha	✓	✓
H91D0 Hoogveenbossen	7,4 ha	✓	
H1042 Gevlekte witsnuitlibel		✓	✓

De in de tabel genoemde doelen en opgaven zijn niet kwantitatief uitgewerkt. In de kernopgave voor het gebied is ook aangegeven dat herstel van de overgangszone (lagg) van het hoogveen wordt nagestreefd.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de instandhoudingsdoelstellingen specifiek en meetbaar te maken, in lijn met paragraaf 2.2 van dit advies.

4.2 Drukfactoren en maatregelen

Stikstof

Vanwege de dominantie van hoogveenhabitats in het gebied is de KDW hiervan (500 mol N/ha/jaar) maatgevend voor de reductie van de stikstofdepositie. De huidige depositie ligt rond de 1300 mol/ha/jaar. Hieruit is af te leiden dat de N depositie met circa 60% zal moeten dalen om de natuurdoelen in het gebied te kunnen halen.

Connectiviteit en fauna

Er bestaan zorgen bij de beheerder over het verdwijnen van karakteristieke fauna soorten zoals de speerwaterjuffer en de adder. Ook bij de verbinding van het Haaksbergerveen met soortelijke hoogveenterreinen in de omgeving (Witte Veen, Aamsveen, Achterhoekse venen) moet echter enige voorzichtigheid worden betracht, om dezelfde overwegingen als bij het Buurserzand.

Waterhuishouding

Het Haaksbergerveen ligt op een opduiking van kalkrijke Tertiaire klei die zich circa 3 tot 4 m onder maaiveld bevindt. Dit vormt de hydrologische basis van het gebied. Op deze laag is plaatselijk een keileemlaagje afgezet en bevinden zich afzettingen van voornamelijk lemig zand (1-4 m dik). Hierop zijn weer lage ruggen van dekzand

²⁰ De oppervlaktes van habitattypen zijn alleen bekend voor het hele Natura 2000-gebied. In Haaksbergerveen komen kleine oppervlaktes voor van Droge en Vochtige heiden en Blauwgrasland.

afgezet die vermoedelijk de horizontale afvoer van water belemmerde, zodat veenvorming kon plaatsvinden. Op de overgang van het veen naar zandondergrond komen slecht doorlatende gliede, gyttja en verkitte horizonten voor. Deze remmen de wegzijging vanuit het veen, waardoor het veen een vrij stabiel oppervlaktewaterpeil krijgt. De slecht doorlatende laag is echter niet meer overal intact.

De aanwezigheid van een aantal dekzandruggen zorgt voor lokale aanrijking met basen, waardoor gradiënten in de vegetatie ontstaan. Dit zorgt voor CO₂- en methaan-vorming. Hierdoor ontstaan drijftillen waarop zich hoogveen kan ontwikkelen.

Uit de NDA komt naar voren dat het belangrijkste hydrologische knelpunt voor het behoud en de uitbreiding van de verschillende habitattypen het uitzakken van de grondwaterstanden in het veen is. Dit heeft een aantal structurele oorzaken:

- horizontale afstroming vanuit de compartimenten;
- verticale wegzijging als gevolg van een relatief lage stijghoogte in het watervoeren pakket.

De stijghoogte in het watervoerend pakket onder het veen wordt beïnvloed door de drainagebasis aan de west-, noord- en oostzijde van het veen. Het watervoerend pakket is daar aanzienlijk dikker dan onder het veen. De grondwaterstanden in het veen in het grensgebied met Duitsland zijn relatief stabiel. De fluctuatie van de grondwaterstanden neemt toe naar de randen van het veen. Het uitzakken van de grondwaterstanden is de afgelopen jaren versterkt door sterke verdamping in de droge zomers.

Om de hydrologische condities in het veen te verbeteren is het nodig om de drainagebasis in de randzones aan de west-, noord- en oostzijde van het veen te verhogen. Hetzelfde geldt voor de situatie net over de grens in Duitsland (onder andere landbouwgebied ten westen van Ammeloer Venn en het oostelijk deel van het Ammeloer Venn zelf). Dit bleek ook tijdens het veldbezoek. In de randzone zal de ontwatering moeten verminderen. Dat geldt voor de bovenloop van de Koffiegoot, het Horsterveen en langs de noordoost- en oostgrens van het gebied. Ook is het belangrijk om afspraken te maken met Duitsland over het dempen of beperken van de (sterk) drainerende werking van de grenssloot ten westen van het Ammeloer Venn. In het veengebied overweegt Staatsbosbeheer het (voorzichtig) optimaliseren van de compartimentering van het hoogveen.²¹

In het Horsterveen aan de noordwestzijde van het Haaksbergerveen is al de aanleg van een bufferzone gepland. Deze maatregelen worden op korte termijn uitgevoerd. Volgens de NDA is bij de voorgenomen inrichting gekozen voor een balans tussen landbouw, natuur en cultuurhistorie zonder dat dit ten koste gaat van de hydrologie (pagina 32). Het is voor de Ecologische Autoriteit niet navolgbaar of het gekozen inrichtingsplan optimaal bijdraagt aan de hydrologische condities in het veen. De EA onderschrijft dat een verdere uitbreiding van de randzone aan de noord-, oost- en westzijde van het veen nodig is. De omvang en inrichting daarvan wordt met behulp van een hydrologisch model in beeld gebracht. De NDA geeft aan dat daarna prioriteit wordt gegeven aan de uitvoering.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de genoemde balans in de randzone zo in te stellen dat de natuurdoelen en kernopgaven voor het Haaksbergerveen, te weten de ontwikkeling van actieve hoogvenen en het herstel van de randzone, behaald kunnen worden en om de hydrologische maatregelen zo snel mogelijk uit te voeren.

²¹ Van Dongen et al., 2019.

4.3 Synthese en conclusie Haaksbergerveen

De Ecologische Autoriteit onderschrijft de synthese en conclusies uit de NDA voor Haaksbergerveen.

De maatregelen van het Beheerplan zijn nog niet uitgewerkt voor Haaksbergerveen.²² Dit heeft onder andere te maken met het maken van afspraken met de omgeving. Wel staat er al veel in de steigers. Hoewel herstelmaatregelen in het verleden hebben bijgedragen aan herstel van hoogveenvormende processen, komt dit in gevaar door:

- het uitzakken van grondwater in het veen, met name aan de randen. Dat is versterkt door de effecten van droge zomers;
- blijvend te hoge stikstofdeposities;
- het snel dichtgroeien van het veen met berken, pijpenstrootje en mogelijk adelaarsvaren (nu nog alleen op de zandruggen).

Een geïntensiveerd beheer is erop gericht de effecten hiervan op de hoogveenvegetaties te beperken. De berkenopslag in het veen is kortgeleden grootschalig aangepakt, zo bleek tijdens het veldbezoek van de Ecologische Autoriteit. De NDA maakt duidelijk dat voor het voorkomen van verdere verslechtering, zowel aanvullend hydrologisch herstel als het sterk terugbrengen van de stikstofdeposities zeer urgent zijn. De Ecologische Autoriteit kan zich hierin vinden.

De NDA stelt dat de maatregelen voor het Herstellend hoogveen die nu zijn opgenomen in het Beheerplan naar verwachting onvoldoende zijn om de hydrologische condities te herstellen. Uit doorrekeningen met een hydrologisch model moet blijken welke aanvullende maatregelen nodig zijn. De verwachting is dat deze verder gaan dan de begrenzing van het Natura 2000 gebied.

De Ecologische Autoriteit onderschrijft ook voor Haaksbergerveen de richting en de omvang van de geplande maatregelen en wijst op het belang van het uitvoeren van het volledige pakket.

Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen als verslechtering is geconstateerd. De Ecologische Autoriteit heeft, gezien de reeds opgetreden verslechtering, het dringende advies om alle benoemde maatregelen onmiddellijk en volledig uit te voeren. Daarbij moet maximaal ingezet worden op maatregelen die het systeemherstel ondersteunen. Daar waar hydrologische knelpunten optreden die ook andere belangen dreigen te raken, moet het uiterste worden gedaan om deze op wetenschappelijke wijze in kaart te brengen en met maatregelen op te lossen.

²² Overigens staat in het Beheerplan dat er 7,4 ha hoogveenbossen gepland is. Dit klopt niet met de kaart in de NDA.

5. Adviezen voor provinciale gebiedsprogramma

In dit hoofdstuk wordt uitsluitend de relatie die het NDA heeft met het gebiedsprogramma en waar relevant aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van het gebiedsprogramma nu en in de toekomst, te verbeteren. Dit is geen complete lijst met aanbevelingen, zie hiervoor het advies over de handreiking gebiedsprogramma's waarin wordt gewezen op het grote belang van samenhang.²³

5.1 Relatie instandhoudingsdoelen met andere doelen van het provinciale gebiedsprogramma

In de nog op te stellen gebiedsprogramma's per provincie wordt gestreefd naar een integrale aanpak op de onderwerpen natuur, water en klimaat. De Ecologische Autoriteit merkt in dit verband opdat de NDA nog niet ingaat op hoe de instandhoudingsdoelen voor Buurserzand en Haaksbergerveen zich verhouden tot andere doelen. Ecologisch gezien kunnen deze doelen sterk samenhangen, elkaar versterken, of elkaar tegenwerken. Ook in het advies over de handreiking gebiedsprogramma's vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de samenhang en prioritering van de doelen.

5.2 Relatie met andere opgaven

Het gebiedsprogramma werkt aan verschillende opgaven: klimaat, stikstof, Kaderrichtlijn Water (KRW). Maatregelen voor deze opgaven kunnen elkaar versterken. De Ecologische Autoriteit wijst op het belang maatregelen te combineren en de kracht van synergie te benutten.

Specifiek voor dit gebied: de Buurserbeek en Hagmolenbeek zijn waterlichamen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) met specifieke doelstellingen die in 2027 behaald moeten worden. Voor beide beken geldt dat stikstofconcentraties een knelpunt vormen om de doelen te halen. Voor de Buurserbeek geldt dat ook voor fosfor. De wateren in de verschillende deelgebieden van het Buurserzand stromen af naar beide waterlichamen. De vernatting van deelgebieden in combinatie met de nalevering van meststoffen in de periode van uitmijning kan een (tijdelijk) negatief effect hebben op de waterkwaliteit in beide KRW-waterlichamen, die toch al onder druk staan vanwege afwaterende landbouwgronden.

5.3 Relatie stikstofspoor

Voor het vereiste systeeminzicht rond de Natura 2000-gebieden verwijst de Ecologische Autoriteit naar het advies over de Handreiking natuurdoelanalyse en naar paragraaf 2.3 van dit advies. Het NDA geeft nog een beperkt inzicht in 'het stikstofspoor', omdat is gekozen om dit in het gebiedsprogramma pas meer in detail te betrekken. De Ecologische Autoriteit adviseert de informatie voor het provinciale gebiedsprogramma aan te vullen met inzicht in de herkomst van de stikstofbelasting. Geef voor overbelaste, stikstofgevoelige habitattypen, naast de actuele totale stikstofbelasting ook aan wat de bijdrage is van zeer lokale bronnen (binnen bijvoorbeeld 1 km), wat de bijdrage is van regionale bronnen (binnen bijvoorbeeld 3 km) en wat de landelijke achtergronddepositie uit Nederland en het buitenland is. Dit geeft inzicht in de meest effectieve maatregelen om de stikstofdepositie te reduceren.

²³ Zie <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Overijssel

Samenstelling van de werkgroep

drs. Gert Dekker

drs. Tjeerd Gorter (secretaris)

drs. Reinoud Kleijberg

prof. dr. Henk Siepel

ir. Kees Slingerland (voorzitter)

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5075 in te vullen in het zoekvak.

Arthur van Schendelstraat 760 • 3511 MK Utrecht
030 2347667 • info@ecologischeautoriteit.nl
www.ecologischeautoriteit.nl